

Dowód rocznego postępu (1788)

D O W O D

Rocznego postętku w naukach uftawami Prześwietney Kommissyi
Edukacyi Narodowej przepifanych w SZKOŁACH BIAŁOSTOCKICH
Okazany Roku 1787 Dnia Lipca.

K L A S S A P I E R W S Z A. Z GRAMATYKI NARODOWEY.

I. Poczynający. Dwa są szeregi Wyrazów, czyli części składających tak Polską jak Łacińską mowę: ieden wyrazów odmiennych, drugi nie odmiennych. Odmiennie są: *Imię, Zaimek, Słowo, Imięsłów.* Nieodmiennie: *Wykrzyknik, Spoynik, Przyimek, Przyśłówek.* Każdy z tych wyraz Uczniowie opiszą, i w przykładach ukażą naypotrzebniejszye o nich uwagi, mianowicie co się tycze odmian przez Liczby, Stopnie, Rodzaje, Przypadki, Tryby, Czasy, i Osoby, etc. przytoczą z wyszczegulnieniem Form w obydwu językach, tak na Imiona, jako ina słowa Nakaznie początkowe i fundamentalne prawidła o Konstrukcyi, czyli o iednoczeniu wzmiankowanych Wyrazów w mowie co do szyku, zgody, i rzędu opowiedzą.

Zadania Gramatyczne stosowane do tej Nauki. 1. Wyraz np. Polski *Gościnnosc*, albo Łaciński *Hospitalitas*, do którego szeregu wyrazów należy, czy ma i jakie odmiany? 2. Polskie słowo np. *Pozdrawiam* albo Łacińskie *Saluto*, do której należy formy, iak się odmienia przez wszystkie Tryby i czasy. 3. Imię rzeczowne np. *Cnota, Virtus*, z przydanym przymiotnikiem *Świetny, Splendidus*, w czym, i iak powinno się zgadzać?

Postępujący. Wyłuszczą obszerniey z Gramatyki Elementarney na Klasse agą. **Naprzód** Naukę o Rodzaiowaniu, Stopniowaniu, Przypadkowaniu, Czasowaniu. **Powtóre** o Pisowni, czyli Ortografii; Na czym się załada Pisownia czyli Ortografia? Jak się pisać mają osobne wyrazy? Jak głoski iednego wyrazu? iak Przyimki *z, w*? Między iednym a drugim wyrazem, które znamiona, i kiedy się pisać mają? Gdzie się piszą nosowe samogłoski *a, e*? Gdzie się pisze i krótkie, gdzie *j* długie, gdzie *ii* podwoyne, gdzie *y* psylon? Nad którymi spółgłoskami, i kiedy się pisze znamie prawe? Gdzie się ma pisać

XVII. 2. 180

sat spółgłoska podwojona? w których złożonych wyrazach Przyimek x pi-
 sat się ma przez s? w niepewności, iak się co pisze, czego się radzić nale-
 ży? *Potraccia.* O składni rzędu 1. słów Łacińskich czynnych, biernych, ni-
 jakich, nieofobitych. 2. Imion. 3. Przysłówków wyszczegulniając, któ-
 re z nich iednym, a które więcej przypadkami, i kiedy rządzą; ofobliwie
 te wymienia, które z Polską Konstrukcją niezgadają się, iako to: *fubeo,*
interrogo, celo, uideo, appello, memini, sum, incumbo, consulo, uaco, fio,
ueneo, depopulo, fruor, obliuiscor, potior, dominor, mereor, periclitor,
interese, est, oportet, tudet.

Z TŁUMACZENIA AUTOROW KLASYCZNYCH.

Wyłożą na ięzyk Oczysty z ukazaniem konstrukcyi czyli składni. imo. Wy-
 pisy Łacińskie do moralney nauki służące o powinnościach dzieci ku Ro-
 dzicom. 2do. Bayki Fedra, z każdej wyciągając moralną naukę do oby-
 czaiow służącą.

Z GEOGRAFII.

Opowiedziawszy co iest Geografia? Jaki podział ziemi? Co Ląd? Wysep?
 Półwysep? Archipelag? etc: pokażą na Mappach długość, szerokość, Granice
 Europy, tudzież Państwa, Królestwa, Rzeczypospolite, Xięstwa udzielne
 w niej znajdujące się; toż samo uczynią z Azyą, Afryką i Ameryką. Wszcze-
 gulności zaś powiedzą o Królestwie Polskim i Pruskim na iakie się pro-
 wincyje dzielą, które w nich miasta, rzeki znaczneyze znajdują się.

Z ARYTMETYKI.

Okażą w przykładach naukę o dodawaniu, odejmowaniu, mnożeniu i dzie-
 leniu; tak co do liczb prostych i składanych; iako też i co do Frakcyi.

Z HISTORJI PISMA SWIĘTEGO.

I. Kogo nazywano Izraelitami: iakich sposobow używał Faraon na ich wy-
 gubienie i iak Moyżesz został zachowany przy życiu? II. Co czynił Moy-
 żesz widząc Egipcyanina wyrządzającego krzywdę Izraelicie, i iakiego
 potym sposobu życia chwycił się oddaliwszy się od Dworu Króla Egi-
 ptfkiego? III. Od kogo Moyżesz obrany był za wodza ludu Izraelskiego, i iakie
 miał widzenie przy górze Horeb? IV. Wyznaczając Moyżesza Bóg za
 Wybawiciela ludu Izraelskiego, iakie dla utwierdzenia Go w wierzeniu,
 czynił cuda. V. Będąc Moyżesz i Aaron postani do Faraona dla wyba-
 wienia ludu z niewoli, co doń rzekli? VI. Moyżesz i Aaron iakie czy-

nili

nili cuda przed Faraonem, i czy Faraon przez ukaranie Boskie skłonił się do wypuszczenia Ludu? VII. Po wyjściu z niewoli Egipskiej Izraelitowie jakiego mieli przewodnika w drodze, i co potkało Faraona ich ścigającego? VIII. Skąd Izraelitowie na puszczy mieli napoy, i jaki pokarm?

Z NAUKI MORALNEJ.

Zdania Polityczne i moralne tak w Łacińskim iako i Polskim języku następujące powiedzą. 1mo. Obmówcy na co pamiętać mają? 2do. Niebronić bliźniego od krzywdy, gdy możemy, iestli to występkiem? 3tio. Czy godzi się dla wygody swojej szkodzić drugiemu? 4to. Jak szkaradną iest rzeczą obżarstwo? 6to. Czego się nam trzymać należy w oszczędności? 7mo. Od urody czy daleki powinien być strój męszczyźnie nieprzyzwoity? 8vo. Czy iest wrodzona duszom naszym nienasycona żądza poznania prawdy? 9no. Jakie są sprawiedliwości obowiązki? 10mo. Czym się pamięć pomnaża, a przez co ginie?

K L A S S A D R U G A.

NAUKA MORALNA

o Zachowaniu powinności.

*Hoc opus, hoc studium parvi properemus & amplius
Si patria volumus, si nobis vivere chari.*

Horat:

Jaka naypierwsza ma być młodzi nauka? Jakich się pożytków spodziewać mamy, iestli Miłość i Boiaźń Boża, staną się zasadą i prawidłem wszystkich spraw naszych? Które są powinności człowieka względem Boga? Cześć Bogu należąca na czym zawisła? Jak się wyplacać mamy stwórcy naszemu co się tyce Miłości, Wiary, Nadziei, wdzięczności, posłuszeństwa przykazaniom jego, i Modlitwy? Po obowiązkach należących się Bogu o czym ma być naywiększe nasze staranie? Jaka iest pierwsza powinność człowieka względem Dufzy? Wydoskonalać rozum i wolę czy iest także człowieka powinnością? W doskonaleniu rozumu do czego naybardziej mamy zmierzać, i do jakiego wieku obowiązek ten szczególniey się ściaga? Z jakich pobudek obowiązani iesteśmy wolą i serce do dobrego nakłaniać i powstające w nas passye tłumić? Jakie są powinności człowieka względem

własne-

własnego życia i ciała? Dla czego człowiekowi nie wolno samemu sobie odbierać życia? W jakim rozumieniu mamy prawo pozwolone sobie od natury bronienia własnego życia, i czy godzi się pod to prawo podciągać pojedynki? Prawo starania się o rzeczy do utrzymania życia potrzebne, w jakich ma być obrębach?

GRAMMATYKA

Języka Łacinskiego i Polskiego.

O Składni czyli Konstrukcyi. Poznanie Konstrukcyi zależy od poznania *myśli, Przypadków i Postaci. Myśl*, pierwsza i przyrodzona Konstrukcyi załada, zamyka w sobie trzy części: Rzecz *Subiectum*, Przymiot *Prædicatum*, i Stosunek przymiotu do rzeczy *Copula*. Części te składają całkowitość myśli. Myśl całkowita w słowach odmalowana zowie się. *Okresem Periodus*. Okres dzieli się na części już mniejsze już większe, już przednie już poboczne; i uważany wewnętrznie zamyka w sobie tylko myśl jedną: więc między częściami tak mniejszemi, iako i większemi zachodzić musi pewna podobność czyli zgoda, pewna podległość czyli rząd, pewne ułożenie czyli szyk: a z tych trzech własności myśli wypływa w Mowie troista składnia: pierwsza, *Zgody*, druga *Rządu*, trzecia *Szyku*. Drugą Konstrukcyi załadą jest *poznanie przypadków*. Przypadki czyli końcowe imion odmiany na to są w Językach, ażeby malowały nam rzeczy w takim stanie, w jakim wystawia je sobie myśl ludzka. Od zrozumienia tych stanów, zawiśto gruntowne poznanie składni rządu: imiona bowiem w takim się kładną przypadku, w jakim wyobrażenie myśli, jest położone. Szczupłość przypadków niewyrównywiająca wielości stanów nagradza się wydawaniem kilku stanów przez ieden przypadek czy sam przez się, czy za pomocą iakiego przyimku. Trzecią załadą, na której stoi Konstrukcyja, są *postacie* czyli *Figury*: znajomość ich wielce pomaga do rozwiązania wielu trudności osobliwie w łacinie. Do tego naybardziej służą *Dodatnia, Wyrzeczania, Przekładnia, i Cudzoziemszczyzna*. Wszystko to obszerniey wylufczy Klasa II. z przyłączeniem powszechnych prawideł o Składni *Zgody, Rządu i Szyku*. Co się tycze Składni wyrazów szczególnych, tę przy tłumaczeniu Autorów Klasyficznych praktycznie opowiedzą.

O Iloczafie. *Samogłofka, przed Samogłofką, Dwugłofka, Następswo, Czas, Pochođenje, Złożenie, Przyhyt* są to 7. okoliczności, do której cała nauka o iloczafie przedostatniey zgłofki w łacinie ściągają się. Wyfzczegulnią porządnie te okoliczności, po przytoczeniu pierwey definicyi iloczafu i ukazaniu różnicy między Iloczafem Polskim a Łacińskim.

O czytaniu *Książek*. Książki, jako zbiór wszystkich wiadomości, najkrótszą są do nauk drogą. W czytaniu ich ma się dawać bacność na *słowa* i na *myśli*. Zeby czytanie było pożyteczne, potrzeba, aby było *uważne*, *sądowe*, i *pamiętne*. Tu odpowiedzą z pamięci przykłady z najlepszych Oczyszczonych Pisarzy wybierane, już to dla okazania na nich praktycznie podanych sobie o czytaniu uwag, już to dla poznania toku prawdziwego mowy Polskiej.

W Y P I S Y Ł A C I N S K I E.

Przekładać będą z Łacińskiego na Polskie 1. Życia niektórych wódców Greckich z *Korneliusza Neposa*. 2. Księgę o krótkości życia z *Seneki* 3. Wiersze z Poetów Klasyk w Grammatyce Elementarnej umieszczone. Przy tłumaczeniu zdawać będą sprawę z Konstrukcyi wyrazów szczególnych zwłaszcza gdziekolwiek odmiennosc iaka między Polszczyzną a Łaciną zajdzie, nie mijając Erudyeyi, które przypadną.

D Z I E I E G R E C K I E.

Pierwsze Grecyi wieki, baiecznemi przyćmione wymysłami, wystawią nam tylko pod imieniem czasów Heroicznych zbiór dziwotworny dzieł Bogów i Bohatorów źródło początkowe wszystkich Mitologicznych powieści. Pominąwszy te baśnie, przytoczą *naprzód* uczący się Historii Greckiej krótką wiadomość o Państwach Jedynowładnych, z których się pierwey kray ten składał: iako to, Królestwie Sycyonu, Argow, Micen, Aten, Tebów, Sparty, Koryntu, i t. d. *potwóre* przystąpią do opisanja dziejów szczególnych Rzeczypospolitey Lacedemoniskiej i Ateńskiej, do których wszystkie Historii Greckiej główniejsze ściągają się przypadki, następujące wyszczególniając materye: Rząd Lacedemony — Prawa Likurga — Rząd Aten — ustanowienie Archontów — Prawodawcy Ateńscy Drako i Solon — ustanowienie w Lacedemonie Efforów, rada Amfiktyońska — Areopag — Woyny i potyczki sławniejsze — Ludzie wstawieni naukami lub męstwem — uwagi nad rządem Greków i Religiją. Przyczyna upadku nayprzód Ateńskiej potym Lacedemoniskiej Rzeczypospolitey, i t. d.

G E O G R A F I A.

Krom pokazania na kartach Kraiopisarskich miejsc w Historii Greckiej wzmiankowanych, opiszą ieszcze terazniejszą Turcyą Europeyską, siedlisko nigdyś Greków, ukazując iey podział, Granice, Prowincye, Miasta, Porty, rzeki, twierdze, płody ziemne, Rząd, zwyczaje, Charakter mieszkańców i inne szczegolności.

z ARY-

Z ARYTMETYKI WYKSZEY.

I. Rozwiązywać będą zadania stosowane do Reguły trzech prostey (*Regula trium directa*) do Reguły odwrotney (*inversa*) do Reguły procentu i odtrącenia onego, do Reguły spółki (*Societatis*). Nakoniec powiedzą wartość niektórych pieniędzy zagranicznych.

Z Ułomków Dzieśiatnych (*Fractiones Decimales*)

II. Co są ułomki Dzieśiatne, i na co się przydadzą? Zamiast mianownika w ułomkach dzieśiatnych co zwykli pisać? Jak się dodawanie, odejmowanie, mnożenie, dzielenie odprawiają?

III. Z *proporcji*. Co jest proporcya i wieloraka? Produkt terminow skrajnych w proporcji Geometryczney równa się produktowi średnich. Wiele razy można proporcją iaką ułożyć stółunku iey nie psując? w *Progressji* Arytmetyczney summa terminow skrajnych, komu równa? w *Progressji* Geometryczney termin którykolwiek przez siebie samego rozmnożony a wieloraz przez dwa podzielony iakim będzie terminem?

Przystosowanie: Wynadą liczbę lub linią czwartą mając wyznaczone trzy wyrazy proporcji wliczbach; albo mając termin pierwszy i trzeci, wyznaczą w liczbach linią średnią geometryczną. J tym podobne ułatwią zadania, które załadzają się na wymienionych regułach proporcji.

Z GEOMETRYI.

Po wyłożeniu wiadomości początkowych o liniach, kątach, troykątach; &c. przystąpią do dowodzenia następujących twierdzeń. Dwa troykąty, lub równoległoboki mające iedną wysokość i podstawę mają powierzchnie równe. Kwadrat z przeciwprostokątney troykąta równa się kwadratam z dwóch innych boków tegoż troykąta. Kąt, mający swoy wierzełek na okrągu koła, a którego ramiona są cięnciwami tegoż koła; jest połową innego kąta, który ma wierzełek w samym śródku koła, a ramionami swemi obeymie tenże sam łuk co i kąt pierwszy. Kąt odcinka równa się kątowi w odcinku na przemiań. Gdy w troykącie iakikolwiek bok, przedłużając go, powiększy się, dwa, trzy razy, a przez przedłużenia poprowadzą się równoodległe od podstawy do zeyścia się z trzecim bokiem, uformuje się troykąt mający wszystkie boki większe dwa, trzy razy, od boków pierwszego troykąta. Dwa troykąty równokątne mają boki proporcjonalne przeciwne kątom równym. Prostokąt z dwóch części iedney linii, którą w kole druga przecina, równy jest prostokątowi z dwóch części drugiey linii będącey w tymże kole. Prostokąt

stokąt z dwóch linii skrajnych równa się prostokątowi z dwóch średnich. Bok sześciokąta foremnego w koło wpisane równa się promieniowi tegoż koła. Powierzchnia wielokąta foremnego opisanego na kole, równa się trójkątowi mającemu za wysokość promień tegoż koła, a obwód za podstawę.

Na fundamentis tych twierdzeń, gotowi są różne place do siebie dodać, powiększyć, proporcjonalnie wykreślić.

Z HISTORII NATURALNEJ.

Z Księgi pierwszej Wirgiliusza o ziemiaństwie tłumaczyć będą następujące do Historii naturalnej miejsca. *At prius, ignotum quam scindimus aequor — Alternis idem tonsas cesare novales &c. — Saepe etiam sberiles incendere profuit agros.*

K L A S S A T R Z E C I A

Z W Y M O W Y.

Wszelka mowa pod rozmaitemi względami uważana być może. Zastawiając się nad nią po Krasomówku, naprzód uważać przyjdzie na to: aby co stosownego do mówienia, na stwierdzenie założonej rzeczy, wynaleść: pierwsze tedy w Krasomówstwie jest *Wynalezienie Inuentio*. Przyczyny i dowody wynalezione, bez przyzwoitego sobie porządku, mogłyby prędzej ~~znieść imię, niż przekonanie w słuchacza sprawić~~: po wynalezieniu zatem, następować powinien *Porządny rozkład Dispositio*. Nakoniec, dla wzruszenia serca i przekonania umysłu, potrzeba ięszcze rzecz całą iak nayprzyjemniey wyrazić i iak nayżywiey ią w słowach odmalować: a to się nazywa *Wyśłowieniem Elocutio*. Wyłożą obzerniey, te trzy sztuki Krasomówkiewy części, uczniowie klasy III. mówiąc: z iakich źródeł brane być mogą dowody? Każda część mowy, iako to: Wstęp, powieść, zakład, dowodzenie, zamknięcie, iakie powinny mieć własności? ku czemu służą Syloizmy, Entymemata, Indukcie, Dilemmata i. t. d. Co, względem wyłożenia myśli, ~~ka~~ słów, własności ięzyka, harmonii, stylu, podać do uwagi Wyślowienie czyli Elokucya? Na ostatek, gotowi będą sposobem Dyzertacyi, wyłożyć o wymowie dawnych Narodów, iako to: Indyanów, Greków, Rzymian i. t. d. o dzielności wymowy Pisma S. o pomocach do wymowy pochodzących z naturalnej sposobności, gustu, doskonałszych wzorów, analizacyi, zafięgnięcia wiadomości z rozmaitych nauk, i rozładnych przepisów. Tudzież czytać rozmaite powieści, opify, listy i mowy krótkie w materyach moralnych, politycznych, historycznych, iuż to z Łaciąskiego tłumaczone, iuż to własney roboty.

Z POETY-

Z P O E T Y K I.

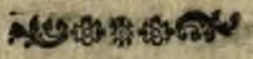
Niekażdy ma dowcip do Poezyi zdatny, każdemu iednak zeydzie się wie-
dzieć przynajmniej istotniejszy o niey przepisy, ażeby, ieśli w sobie społo-
bności czuć do Rymopistwa nie będzie; o cudzych sprawiedliwiey mógł są-
dzić, i z większym pożytkiem lepszych w tym rodzaju Pifarzów czytać.
Napomknąwszy więc krótko o celu, zasadzie, stylu, i innych powszechnych
Poezyi własnościach; mówić w szczególności będą: o Rodzaiach Wierzów
Bohatyrskich, żalonych i Lirycznych, tudzież Epigrammatach, Satyrach,
Sielankach i t. d. z wymienieniem sławniejszych, w każdym rodzaju, tak
Polskich, iako i Łacińskich Pifarzów.

A U T O R O W I E K L A S S Y C Z N I.

Za wypisy do wymowy i Poezyi służyły w tym roku następujące Au-
torów Klasykcznych dzieła: I. z *Cycerona*: Mowa za M. Marcellem miana,
którey naprzód treść i rozkład na części opowiedzą, toż każdej z osobna czę-
ści rozbiór uczynią, związek iedney z drugą, porządek, moc dowodów, oraz
to wszystko, cokolwiek do przepisów wymowy ściągac się może; ukażą: na-
koniec też samą mowę rozdzielami po Polsku i po Łacinie prawić z pamięci
gotowi będą. II. z *Wirgiliusza*: I. Księga druga o Eneaszu Trojańskim.
Conticuere omnes &c. II. Ekloga pierwsza: *Tityre, tu patula &c.* III.
z *Horacjusza* Ody wybrana z Księgi zciay iako to: *Odi profanum — Delecta
maiorum — Aurum per medios — Caelo supinas — Angustam amici Intactis
opulentior — Exegi monumentum.* IV. z *Perfiusza*: Satyra na niedbałą młodzież.
Nempè hoc assidue? Cokolwiek przy tłumaczeniu wspomnionych Autorów
z Mitologii lub wiadomości starożytnych wypadnie; objaśni.

Z D Z I E I O W P O L S K I C H

Historya Oczysta we Czterech Epokach, wystawie nam I. Panowa-
nie pierwszych Xiążąt od Lecha aż do Piaśta, lubo z wielu miar nie pew-
ności podległych. II. Xiążąt i Królów z linii Piaśta. III. Królów z Linii
Jagiellońskiej. IV. Wolniejbranych Królów, tak z swoich, iako i obcych
familii. Zastanowią się uczący się tej Historji nad trzema pierwszemi Epoka-
mi, opisując w każdej pamiętniejszych Xiążąt i Królów, iako to: *Mieczys-
ławów, Bolesławów, Władysławów, Kazimierzów, Leszków, Przemysławów,
Zygmuntów* i t. d. z wyzczególnieniem ich dzieł, przygod, wojen, zwy-
cięstw, osobistego charakteru; nie przepominając razem dobrych Oczysty Sy-
now

ndw: którzy za panowania tychże Xiążąt lub Królów, przyświecając Chrześciańskimi i obywatelskimi cnotami, siodką po sobie zostawili pamięć, a nam wzór i przykład podali, iak mamy sfofobić się do uslug Oyczyzny.

Z dziejami łączona była Geografia. Nie tylko więc wspomniane w dziejach miejsca na Mappach okażą; ale nad to, podział całego Królestwa na Prowincye, Woiewodztwa, Ziemie i Powiaty, opowiedzą.

Z PRAWA POLITYCZNEGO POLSKIEGO.

Nosse, qua lege quisque sit natus, in primis est necessarium. Cicero.

Z Prawa Politycznego Polskiego (którego wiadomość dla Polaka między wszystkimi nayprzyzwoitsza) wyłoży Klasa III. I. W powszechności o naturze tegoż prawa, iego podziale, pierwiatkach, źródłach, obowiązkach: co się tycze statutów i Konfytucyi, umów Królewskich z narodem i Rezolucyi rady nieustaiącey. II. Wszczególności wyliczy Prawa Kardynalne i Materye Statús, z wymienieniem poczynionych w nich, późniejszyemi Seymami niektórych odmian III. O całowładności narodu zawieraiącey się we trzech Rzeczypospolitey Stanach, Królewskim, Senatorskim i Rycerskim, z opisaniem każdego stanu mocy, powagi, prerogatyw, obowiązków i innych szczegulności

Z A L G E B R Y.

Opowiedziawfzy początek Algebry i użytek iey we wszystkich częścicach Matematyki, rozwiązywać będą następuiące, i tym podobne zadania.

Trzy osoby A. B. C. złożyły się na sumę 260 Zł: składka B. dwa razy więkfsza od składki A. składka zaś C. trzy razy więkfsza od składki B. Jakaż szczególna jest składka kaźdey osoby? Gomic wysłany ubiega na dzień mil 10. pogoń w 6. dni późniey za nim wysłana, uieżdza na dzień mil 12. za ileż dni pogoń dogoni gońca?

Ma Winiarz dwa gatunki wina, iednego garniec po Zł: 20. drugiego po 15. iezeli kto niedaiąc mu, tylko złotych 17. z obydwóch podług proporcyi win, chce mieć garniec, pytam iak dofyć stanie się?

Pewny Kupiec kupił trzy konie. Cena pierwszego konia z połową dwóch innych wynosi na 25. Czerwonych Złotych. Cena drugiego z trzecią częścią innych dwóch wynosi na 26. Czerwonych zło: Cena ostatniego z połową ceny dwóch pierwszych wynosi na 29. Czer: zło: Ileż kaźdy koń kosztował?

Z GEOMETRYI PRAKTYCZNEY.

Jak za pomocą stolika i lznura wymierzyć odległość dwóch miejsc (albo w nie dostatku stolika przez koły) z których bądź jedno miejsce będzie przystępne, bądź żadne nie przystępne? Wyfokosć w różnych przypadkach, i całe maiętnosci, iak się wymierzaia, okażą na Figurach umyślnie do tego wyryfowanych.

Nadto opowiedzą czynność Geometry w czasie Sądowej wizyi Duktow ukazywanych przez strony wiodące między sobą spór o granice.

O ROWNOWAZENIU (LIBELLATIO)

Między dwoma miejscami znaleźć różność równowagi; albo co iednoż jest, poznać jeżeli dwa iakie miejsca są iednakowey wyfokosći, albo też które z nich niższe. Maiąc wiadomą wyfokosć wezbrania wody nad brzegi koryta, rzeki, strugi; wyznaczyć iak wielką część przyległej niziny wodą wylewem swoim zabierze. &c

Z TRYGNOMETRYI.

Opowiedziawszy, co jest Trygonometrya, i dla czego wynaleziona; przystąpią do okazania prawd fundamentalnych, od których rozwiązanie wżyskich zadań praktycznych zależy. w każdym troykącie poki tak się maia do siebie, iak wstawy kątów przeciwnych tyraże bokom. zdo. Summa dwóch bokow troykąta, tak się ma do onych bokow różnicy, iak się ma stycznca połowy summy kątów przeciwegłych branych; do styczney połowy różnicy tychże kątów. ztio. W każdym troykącie z wiercholka kąta spuściwszy prostopadłą na bok naywiększy; będzie bok się miał do summy dwóch bokow innych, iak się ma tychże dwóch bokow różnica de różnicy odcinków przez prostopadłą poczynionych.

Z RZECZY KOPALNYCH.

Nim odpowiedzą na pytania szczególne, uczyni się pierwey wzmianka o ziemi, przywiedzie się zdanie dawnych Mędrkow o iey początku, toż poróżnienie się tych że Mędrkow w ustawieniu pierwiastkowych części; o odmianach zaśliych na ziemi: o górach owych to naygłówniejszych rzeczy kopalnych składach. Opiszą się co są, i do której klasy należą rzeczy kopalne? wyłoży się trudność podziału rzeczy kopalnych na rodzaje, rzędy &c. Wszczególności. Co jest woda, która nayzdatniejsza, i iak poznać, gdy potrzeba

trzeba tego wyciąga, iak blisko od powierzchowności ziemi, woda znajduie się? Co iest sol i wielorakie iey gatunki? gdzie być mogą zdroie sione, iak ię doświadczać, i iakim sposobem doycć można, ile iest soli w wodzie? zkąd iest saletra, z iakiey materyi i iak ię doświadczać? Nakoniec o tłuściościach ziemnych powie się w powzeczności; a w szczególności o Burfzynie, węglach, torflach z wymienieniem ich użycia i mieyca gdzie się znajduią &c.

z B O T A N I K I.

Co iest Botanika? wielorako Roślinopisarze części, z których się składają rośliny, dzielą? co są części roślin do życia i wzrostu imże potrzebne? &c. Jaki układ Lynneusza a iaki Van Royena?

z H I S T O R Y I N A U K I i K U N S Z T O W.

Narod Chaldeyski od kogo powziął swoje nauki? Kto był Zoroaster, iakie iego prawo? Narod Chiński z czego nayslawnieyszy? Co można wiedzieć o narodzie Egipskim. Filozofia Grecka na ile się Klafs dzieliła i kto był założycielem sekty Włoskiej? Także Francya, Anglia, Niemcy w Filozofii przez kogo i kiedy zaczęły słynać? Na ostatek historia Matematyki, Architektoniki, Pisania.

Okażą przy dokonczeniu popisu ryfunkii, iuż to imaginarijne, iuż to gruntow wymierzonych.

z JĘZYKA NIEMIECKIEGO.

Uczniowie tegoż ięzyka zwłazcza poczynaiący dadzą dowód swego rzecznego postępkii: *Nayprzód* z czytania przy ktõrem prawidła dobrego wymawiania liter Niemieckich, oraz i znaczenie kaźdego wyrazu opowiedzą. *Powtóre* o przypadkowaniu Imion rzeczownych, przymiotnych Zaimków. *Patrzecie* o słowach posilkowych, foremnych i nieforemnych, i o czasowaniu onychże. *Na ostatek* wszystkie rozmowy z Gramatyki Godzieda tłumaczyć z Niemieckiego ięzyka na Polski, umieć powinni.

Uczniowie postępujący czytać i tłumaczyć będą swoje przez rok ciągłe zadania, ktõre iuż z Niemieckiego ięzyka na Polki iuż z Polskiego na Niemiecki przekładali, iako to: Rõżne zdania moralne wzory życia obywatelskiego i Chreścianskiego, Listy. Mowę mianą do Alexandra W. od Scytów. Dyfertycyą o polowaniu. . . Przy tym tłumaczeniu, uczniowie prawidła i własności Niemieckiego ięzyka niezgadziące się z Polskim, wszędzie okazać powinni,

JĘZYK

JĘZYK FRANCUSKI.

Comme une connaissance parfaite des Regles de la Grammaire est la vraie base, sur la quelle doit se reposer tout le soin de ceux, qui veulent se perfectionner dans une langue, notre premier but a ete d' y former la Classe des commençans, qui satisfera aux questions suivantes.

I. *Sur la Grammaire.* Des verbes reguliers, & irreguliers — quels adiectifs doivent se mettre devant, ou apres leurs substantifs comment on doit repondre aux questions d' ou? ou? par ou? quand? &c.

II. Ils interpreteront des maximes de morale, & de religion, & seront voir en même tems l' ethimologie de chaque mot, & l' ordre de la grammaire.

III. Ils reciteront par coeur quelques maximes de morale,

La Classe des Profitans donnera une preuve de ses soins a se perfectionner dans la prononciation, l' orthographe, et le stile. Mais comme ces exercices ne peuvent etre montres en toute leur etendue, on se bornera aux matieres suivantes.

1. Ils feront la lecture, et la traduction de quelques passages choisis de l' Illiade d' Homera.

2. Ils liront leur interpretation francaise des vers de M. *Karpiński* sur les tems de *Czarnecki*.

3. Ils reciteront un dialogue sur l' art de plaire dans la conversation, & sur les diverses significations du mot air.

XVIII. 2. 830

1684

XVIII.2-880